

govori o malom broju eksploatatora i ogromnoj većini eksploatiranih, autor pokušava utvrditi da li je to stvarno tako. Ovom studijom on odgovara na to i slična pitanja.

U prvom dijelu on kratko izlaže neke opće postavke iz povijesti klasnih koncepcija, i svoj pristup istraživanju. Ostali dio knjige predstavlja analizu osnovnog problema. Kostur koncepcije čini 12 tablica i 52 analitičke tablice ukomponirane u sam tekst studije, a koje sadrže originalne proračune.

Autor je stanovništvo i nacionalni dohodak podijelio shematski u tri osnovne kategorije: (1) proletarijat, (2) buržoaziju i 3) srednje slojeve. Već sama takva podjela upućuje čitatelja na autorovo odbacivanje svake koncepcije klasa koja bi se bazirala na dihotomiji. Dominantnu skupinu čine srednji slojevi preko polovice ukupnog stanovništva, a tek onda proletarijat i buržoazija. Nacionalni je dohodak raspoređen ovim redoslijedom: srednji slojevi, buržoazija, pa proletarijat, što potvrđuje zaključak da stara Jugoslavija nije bila baš razvijena kapitalistička država, nego država srednjih slojeva.

Unutar triju klasa autor razlikuje niz skupina, tako da je ukupno stanovništvo u staroj Jugoslaviji raščlanjeno na 18 užih grupacija. U proletarijat autor ubraja: seljake-nadničare i slugu, seljake s posjedom do 2 hektara, najamne radnike i učelnike u privredi, kućno pomoćno osoblje i pretežno nezaposlene izvan privrede. Srednje slojeve sačinjavaju: seljaci s posjedom od 2 do 5 i od 5 do 20 hektara, namještenici i javni službenici, sitni samostalni službenici i zanatlije, te umirovljenici. U buržoaziju po autorovoj podjeli ulaze bogati seljaci s više od 20 ha, visoki javni i crkveni funkcioneri, kraljevski dvor, slobodna zanimanja i krupni samostalni privrednici.

Knjiga Ive Vinskoga obrađuje sociološku problematiku, ali jezikom brojaka, što je interesantno. Njezina je vrijednost u argumentiranosti, logičkom slijedu u analizi problema, dokumentaciji i preglednosti, pa se svatko može njome koristiti. No, knjizi nedostaje prava sociološka analiza, što je i razumljivo, jer autorov zadatak nije da niti zahtijeva.

Ivan CIFRIĆ

ČAZIM SADIKOVIĆ:

SOCIJALIZAM I VLAST

(Veselin Masleša, Sarajevo, 1970.)

Danas postoje razne dileme o principijelnosti jugoslavenskog socijalizma, pa su pitanja vezana uz socijalizam i vlast vrlo aktualna. Pitanju vlasti su posvećene mnoge rasprave ali s gledišta kojega Sadiković izbjegava. Naime, mnogo se piše i ukazuje na probleme birokracije i etatizma u socijalizmu i tako pokušava pristupiti analizi socijalističkog društva i položaju čovjeka u njemu. Sadiković u svojoj knjizi nastoji pružiti sintetički i cjelovit pogled na pitanje vlasti, demokracije i Savez komunista u socijalizmu. Njegov je stav, da se na društveno bezvlade i patološke pojave može stvarno ukazivati samo onda ako se »analizira zdravo, normalno tkivo vlasti« u socijalizmu.

Sadikovićevo djelo nije veliko opsegom, no zanimljivo je po izboru aktualnih tema, čime dobiva na bogatstvu sadržaja. Djelo ima šest odjeljaka sa slijedećim naslovima: (1) »zajednički interes — osnovna inspiracija vlasti u socijalističkom društvu«, (2) »Skupština kao vlast«, (3) »Izvršna vlast — sredstvo skupštine«, (4) »Savez komunista — etička komponenta vlasti«, (5) »Socijalna funkcija vlasti« i (6) »Decentralizacija vlasti«.

U prvom odjeljku autor iznosi marksističku kritiku buržujske izborne demokracije, i to ne njezine formalne već sadržajne strane. Problem sudjelovanja svakoga pojedinca u izborima i ostvarivanju demokracije jest problem pronalaženja zajedničkih interesa birača. Za njihovo ostvarenje potrebni su, smatra autor određeni kulturni i materijalni uvjeti i pretpostavke. U drugom odjeljku razmatra pitanje suvereniteta i njegova ostvarivanja. Analizirajući ovaj problem Sadiković polazi od nekih Rousseauovih stavova te se osvrće na probleme reprezentativnosti, odnosno na pitanje funkcije skupštinskog sistema s gledišta vlasti.

Započetu analizu nastavlja i u trećem odjeljku. Njegov je stav da se uspješna borba protiv »širenja« i dominacije izvršne vlasti može voditi ukoliko se prevladava podvojenost javne i privatne sfere života tj. ukoliko se ukidaju »socijalni korijeni« te podvojenosti.

Savez komunista gubi karakter vlasti. Njegov je zadatak da osigura normalno funkcioniranje ovog sistema i da mu da podršku. U tome i jest »etička inspiracija« vlasti u našem sistemu.

U petom odjeljku analizira tri važne socijalne funkcije vlasti: slobodu, jednakost i integraciju. Najvažniju ulogu u ostvarenju tih funkcija autor pripisuje skupštinskom sistemu, kao instituciji i načinu djelovanja. Šesti je odjeljak posvećen pitanjima demokratizacije s aspekta decentralizacije vlasti.

I. C.

ZORAN VIDA KOVIĆ:

DRUŠTVENA MOĆ RADNIČKE KLASSE

(Rad, Beograd, 1970.)

Pitanje radničke klase u modernom industrijskom društvu tema je proučavanja mnogih teoretičara s različitim gledištima. U ovoj knjizi autor obrađuje pitanje položaja, uloge i transformacije radničke klase u suvremenim globalnim društvima sa sociološkim aspektima.

Knjiga ima pet poglavlja, a podijeljena su u dvije cjeline. Prvi dio nosi naslov »Revolucionarna klasa« a drugi »Društvena moć radničke klase«, po kojemu je i čitava knjiga dobila naslov U prvom poglavlju »Radnička klasa i revolucionarni preobražaj klasnog u besklasno društvo«, raspravlja se o koncepcijama klasne strukture socijalizma. Autor smatra da danas ne postoje prikladni teorijski koncepti o tom problemu. Zato smatra da ti nedostaci čine jedno čitavo područje izučavanja, čitav sistem fundamentalnih otvorenih pitanja u teoriji. U drugom poglavlju, »Klasno društvo u povlačenju. Ograničeno dejstvo determinizma klasnog strukturiranja u toku socijalističkog preobražaja društva«, razmatra autor probleme zakonitosti klasnog strukturiranja društva, pa navodi tri njegove bitne odrednice: poddjela rada, svojinski odnosi i relativna zaostalost klasne strukture. Posebno se osvrtce na procese klasnog strukturiranja jugoslavenskog društva. U tom smislu zanimljivo je njegovo pitanje: može li se u društvu prepoznati radnička klasa? U svom daljnjem razmatranju on pokušava sociološki odrediti radničku klasu. Niz interesantnih pitanja iznosi također u trećem poglavlju, gdje govori o pokretačkim silama što mijenjaju klasnu strukturu društva, o odnosima klasne strukture i emancipirane strukture radničke klase prema pokretačkim snagama društvenog razvoja,

o promjenama radničke klase u razvijenom društvu (»kasnom kapitalizmu«) i »ranom socijalizmu«; i konačno o problemima radničkog samoupravljanja kao revolucionarne prakse radničke klase, a time i bitnog njezinog samoodređenja.

Drugi dio knjige obuhvaća četvrto i peto poglavlje. U četvrtom se poglavlju govori o nekim shvaćanjima distribucije društvene moći i klasne strukture. Autor uspoređuje neke karakteristike antagonističkog i asocijativnog oblika društvene moći. Prema njegovu mišljenju radnička klasa mora i sama biti polazište asocijativnog tipa društvene moći. U petom poglavlju autor govori o društvenoj moći radničke klase u Jugoslaviji i problemima svjetsnog opredjeljenja u društvenom razvoju.

Djelo Zorana Vidakovića svojevrsna je monografija, tema koje je vrlo zanimljiva, Autor nastoji oživjeti neke klasične marksističke ideje o ulozi radničke klase u povijesti uopće. Pokušaji uvođenja vlastite terminologije i jasnoća formulacija daju knjizi posebnu vrijednost.

I. C.

ZORAN VIDA KOVIĆ:

MODERNE PROIZVODNE SNAGE I REVOLUCIONARNA PRAKSA

Institut za političke studije
Fakulteta političkih nauka, Beograd, 1970)

Problematika budućnosti, bolje reći sutrašnjice kao nove vizije modernog društva, stvarni temelj koje se nalazi u sadašnjosti i prošlosti, tema je Vidakovićeve knjige.

Autor je knjigu podijelio u dva dijela, s obzirom na probleme o kojima raspravlja. Već u uvodnom dijelu autor pred čitatelja iznosi svoj problem. Pita se: »Što hoćemo: tehnološki projekt društvenog razvoja ili društvenu zamisao tehnološkog razvoja?« On je protiv programiranja društvenog razvitka kao šablone tj. prinudne futurologije kojom se unaprijed predviđa i određuje kako društvo ima izgledati u budućnosti. Po njegovu mišljenju neprihvatljiva je i koncepcija i ideološka orijentacija koja ide za tim da odredi načine ostvarivanja takvog iskonstruiranoga društva.